

הרמב"ן הק' עם ביאור מעשה חשב

נערך מתוך השיעורים בספרה"ק רמב"ן, הנמסרים מדי שבת בשבתו

פרשת תרומה

שנת תשפ"ד

דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֻ לִבּוֹ תְּקִחוּ אֶת תְּרוּמָתִי: (פרק כה פסוק ב)

כאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וְאֵה אֹתָם עַל יְדֵי מֹשֶׁה קָלַת מְאוֹת שָׁהם כִּמוֹ אֲבוֹת לְמַצְחֵיהֶם שֶׁל תּוֹרָה, כִּאֲשֶׁר הִנְהִיגוּ רִבּוּתוֹ עִם הַגֵּרִים שְׂבָאִים לְהַתִּיחֵד (ויצמות מז:), וְיִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְעִשׂוֹת כָּל מֵה שִׁאוֹס עַל יְדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְכִרַת עֲמַהֶם בְּרִית עַל כָּל זֶה, מֵעַתָּה הִנֵּה הֵם לוֹ לְעַם וְהוּא לָהֶם לְאַלְהִים כִּאֲשֶׁר הִתְנַה עִמָּהֶם מִתְחִלָּה וְעַתָּה אִם שָׁמְעוּ תְּשִׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהֵייתֶם לִי סְגוּלָה (לעיל יט ה), וְאִמְנָר וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכְתַּת כְּהֵנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ (סס יט ו), וְהִנֵּה הֵם קְדוֹשִׁים רַחוּם שִׁיחֵה בָּהֶם מִקְדָּשׁ לְהַשְׁכִּיחַ שְׂכִינְתוֹ בִּינֵיהֶם. וְלִכֵּן כֹּה־תְחַלְּהוּ עַל דְּבַר הַמִּשְׁכָּן שִׁיחֵה לוֹ בַּיִת בְּחוּסֵם מִקְדָּשׁ לְשִׁמּוֹ, וְשֶׁ יִדְבַר עִם מֹשֶׁה וְיִאֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (לפני כה כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֶׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפְרֹת, עַל כֵּן הַקְּדִים הָאֲרוֹן וְהַכַּפְרֹת בְּכַלֵּן כִּי הוּא מוֹקְדֵם בְּמַעֲלָה, וְסִמְךָ לְאֲרוֹן הַשְּׁלַחַן וְהַמְּנוֹרָה שֶׁהֵם כְּלִים כְּמוֹהוּ, וְיִוְרוּ עַל עֵינֵי הַמִּשְׁכָּן שֶׁבְּעֵצֵבֹרֵם נַעֲשֶׂה. אֲבָל מֹשֶׁה הַקְּדִים בְּפִרְשָׁת וַיִּקְהַל אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶת אֲהֵלוֹ וְאֶת מִכְסֵהוּ (לפני לה יא), וְכֵן עָשָׂה בְּלִלְאֵל (לפני לו ח), לְפִי שֶׁהוּא הִרְאוּ לְקִדְם בְּמַעֲשֵׂהָ:

מעשה חשב

א רבינו מפרש הטעם שנצטוו משה כאן על מלאכת המשכן, משום שאחר שהגיד ה' לישראל את עשרת הדברות, וצויה אותם על מעט מצוות שהן כאבות לשאר התורה, וברית ברית עם ישראל, נהיו לו לעם קדוש והוא להם לאלהים, היו ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן צויה ה' למשה תחילה על דבר המשכן. וכפי מה שכתב רבינו לקמן (לה א) שמכיון שבתוך כך חטאו ישראל בעגל, לא היו ראויים למשכן לכן לא צויה את בני ישראל בנדבת המשכן, ורק משנתרצה ה' למשה לאחר החטא וחזרו ישראל לקדמותם, הקהיל משה את ישראל למחרת רדתו מן ההר, וצויה אותם בעשיית המשכן שנצטוו בה מתחילה.

והנה רבינו לשיטתו שכל התורה כסדרן נכתבו. גם פרשה זו כסדרן נכתבו, שאע"פ שהצויו לבני ישראל על נדבת המשכן היה אחר חטא העגל, מ"מ משה נצטווה על זה לפני חטא העגל, בתוך ארבעים יום בעלייתו הראשונה לאחר מתן תורה. משא"כ רש"י הסובר שאמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה, סובר שחטא העגל היה לפני הצויו למלאכת המשכן. והצויו למלאכת המשכן היה בארבעים יום האחרונים, ולמחרת יום הכפורים התחילו בנדבת המשכן, ואע"פ שנכתבו כאן לפני חטא העגל, משום שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

ב הנה בפרשתן סדר צויו מלאכת המשכן הוא הארון, השלחן, המנורה, ואח"כ המשכן, אמנם להלן בפרשת ויקהל המבואר העשייה של המשכן וכליו הקדים הכתוב תחילה את המשכן ואח"כ הכלים ומבואר ברש"י (להלן לה כב) כי משה צוה לבצולל לעשות תחילה הכלים ואח"כ המשכן כפי המבואר בפרשתן, אמר לו בצולל, מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו, כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה 'בצל אל' היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה המשכן תחלה ואח"כ עשו את הכלים.

אמנם רבינו מפרש שבפרשה זו סידר הכתוב את חלקי המשכן לפי מעלתם, הארון תחילה משום היותו תכלית כל המשכן ועבורו הוצרכו לעשותו, וסמך לארון השלחן והמנורה שהם כלים כמותו וגם עבורם נעשו המשכן, ולאחר מכן צויה על עשיית בנין המשכן אשר הוא אחרון במעלה. אבל בפרשת ויקהל הקדים משה את המשכן להכלים, לפי שכן הוא הדבר הראוי במעשה וכדרך העולם. נמצא שלפי פירוש רבינו גם משה סבר שראוי לבנות המשכן תחילה, ולא היה בזה שום ויכוח בין משה לבצולל.

*

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זֶהב* וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת: (פרק כה פסוק ג)

מעשה חשב

א בנדבת המשכן נקט תחילה זהב, ואח"כ כסף. ואילו בפרשת בא, (פרק יב פסוק לה) כתוב 'וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות' נקט תחילה כלי כסף, ואח"כ כלי זהב.

ואפשר לומר ע"פ מש"כ רבינו (פרשת ויקהל פרק לה פסוק כב) לפרש הכתוב 'וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה', שלכן תרומת זהב נקראת תנופה, "כי המביא זהב ינופה ידו לחשיבות הנדבה, או הלוקחים יניפו הזהב להראותו לשבח המביא על נדבתו". הרי לנו שזהב הוא המין החשוב ביותר.

ולפי"ז אפשר לומר בנדבת המשכן התחיל עם מין החשוב ביותר. ולכן מתחיל עם הזהב. משא"כ בפסוק שמיירי שבני ישראל שאלו ממצרים, התחיל קודם עם מין הפחות, והמאוחר בקרא חשוב יותר, דהיינו כלי כסף, ואח"כ כלי זהב, ואח"כ שמלות שהיה להם חשוב יותר מן הכסף וזהב, כדמבואר ברש"י שם. והטעם, שלמדה תורה דרך ארץ, שהשואל מחבירו בתחילה יבקש חפץ זול, ואם משאלו שוב שואל דבר יקר יותר. אבל אין להתחיל לשאול דבר יקר ואח"כ דבר פשוט יותר.

והנה אצל אליעזר כתוב (בראשית פרק כד פסוק עג) 'ויצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה', שנקט קודם כלי כסף ואח"כ כלי זהב, הטעם, משום שלמדה התורה שהנותן מתנה יתן קודם החפץ הזול, ואח"כ יתן היקר יותר.

*

